

EN SKOLE FOR LIVET, **IKKE FOR** **”ERHVERVSLIVET”**

Internationale Kommunisters Gruppe
Dansk sektion af IV. Internationale (ICG)

EN SKOLE FOR LIVET, IKKE FOR "ERHVERVSLIVET" er udgivet af
Internationale Kommunisters Gruppe, dansk sektion af IV. Inter-
nationale (Internationalt Center for Genopbygning) – Absalons-
gade 14, 4. th., 9000 Aalborg

1. oplag, oktober 1982
2. oplag, marts 2026

© copyright 1982 by Internationale Kommunisters Gruppe,
Dansk sektion af IV. Internationale (I.C.G.)
Alle danske rettigheder forbeholdes.

*"Lærerne kan spille en uerstattelig
rolle som primus motor for arbejder-
enhedsfronten."* (Leo Trotskij: "Hvor-
hen går Frankrig" (1936).

Forord

Denne pjece er ikke et uddannelsespolitisk program med de konkrete paroler og krav. Den er en marxistisk analyse af den aktuelle danske skole, dens udformning og vilkår. En sådan analyse er en forudsætning for at kunne udforme en realistisk, dvs. en revolutionær uddannelsespolitik i arbejderklassens og ungdommens interesser.

Pjecen går ud fra det faktum, som alle andre strømninger i arbejderbevægelsen omhyggeligt undgår, nemlig at den imperialistiske epoke, som vi lever i, ikke tillader nogen varige progressive reformer, heller ikke i uddannelsessystemet. Blot for at forsvare de erobringer, som ungdommen og arbejderklassen unægtelig har gjort, er det nødvendigt at omstyrte selve det kapitalistiske samfund. Imperialismen er reaktionær fra A til Z.

Forudsætningerne for en uddannelsespolitik til gavn for de nuværende og kommende generationer er, at der brydes med borgerskabet og dets indlysende fallit. Forhindringerne for at nå til dette brud ligger i arbejderbevægelsen selv, nemlig i dens ledelser og deres classesamarbejdspolitik. Disse ledelser står i vejen for elevernes, lærernes og forældrenes forsøg på at samle sig i en fælles kamp mod sparediktaterne. Kampen for ret til viden og kvalifikationer **for alle** knytter sig til løsningen af ungdoms- og arbejderorganisationernes ledelseskriser.

Pjecen analyserer uddannelserne i kapitalismens forfaldsepoke, skolens udvikling i Danmark og anslagene mod de enkelte uddannelsesområder. Den understreger ikke mindst sammenhængen i disse anslag. Dernæst viser pjecen, **hvordan** den nødvendige enhed mellem alle nedskæringsramte parter i skolen kan opnås; hvordan de bevaringsværdige sider af klasseskolen, dvs. proletariats erobringer på dette område kan sikres.

Forsøg på at forandre skolen uden at rejse spørgsmålet om proletariats magtovertagelse har ført til farlige illusioner og reaktionære reformer.

Størstedelen af pjecen er skrevet før dannelsen af den borgerlige regering under Schlüter. Det gør ikke indholdet mindre aktuelt. Den ny regering fortsætter, hvor den tidligere socialdemokratiske classesamarbejdsregering slap. Med Schlüter har finanskapitalen imidlertid fået et direkte redskab, som endnu mere konsekvent skal forsøge at gennemføre en borgerlig krisepolitik.

Denne pjece skal yde et bidrag til at få Schlüter væltet hurtigst muligt til gavn for en arbejderflertalsregering af Socialdemokratiet og SF, der bryder med borgerskabet og indfrier arbejdernes krav¹. Det er den eneste vej ud af skolens problemer. Vi åbner diskussionen med alle, der ser nødvendigheden af enhedsfronten og bruddet med borgerskabet. Det er gennem dialogen på basis af fælles erfaringer og bestræbelser, at svarene på endnu ubesvarede spørgsmål skal hentes.

IKG's uddannelseskommission.

Kort indledning til 2. oplag 2026:

Denne pjece genudgives næsten uændret 44 år efter, at den udkom i 1982. Den redegør for det danske uddannelsessystem efter årtiers nedskæringer, dikteret af "erhvervslivets" effektiviseringskrav. I dag ligger uddannelsessystemet i ruiner: Flere og flere elever vægrer sig ved at gå i folkeskolen, der samtidig præges af manglende faglighed og lærermangel. Hvis man spørger AI om tilstanden på landets universiteter, får man følgende veldokumenterede svar: *"Universiteternes uddannelsesforløb bliver i øjeblikket politisk forkortet, og mange klassiske fag omlægges eller lukkes til fordel for tværfaglige eller mere praksisrettede moduler. Det sker som led i politiske reformer, der skal tilpasse de studerende hurtigere til et skiftende arbejdsmarked."* Denne tekst leverer de basale forudsætninger for at forstå, hvorfor det danske uddannelsessystem er endt som det er. Teksten er blevet forsynet med flere forklarende noter og kildehenvisninger for at gøre den mere tidssvarende. Læs den, lær af den og handl derefter! IKG findes ikke mere, men IV. Internationale er stadig aktiv i Danmark. Gå ind på hjemmesiden: brevefrainternationalen.dk og læs vores øvrige publikationer og tekster. Kontakt os på samme hjemmeside. Anton Schou

¹ Denne parole var aktuel i 1982, da den tog hensyn til arbejderklassens daværende illusioner om, at den ved at stemme på Socialdemokratiet under pres fra SF ville kunne få disse partier til at danne en såkaldt "arbejderflertalsregering", der gennemfører arbejdernes og ungdommens krav. I dag findes ingen sådanne reformistiske arbejderpartier i klassisk forstand, og arbejderklassen har heller ikke samme illusioner om dem som i 1982. Arbejderklassen har ingen politisk repræsentation tilbage i Folketinget i dag, selv om en del stadig stemmer på S, SF (og Enhedslisten). Arbejderklassens interesser repræsenteres stort set alene af fagforeningerne. Målet for revolutionære socialister er derfor at hjælpe arbejderklassens fortrop i fagforeningerne med at opbygge **et nyt uafhængigt arbejderparti**, der bryder med borgerskabet, og som kæmper for arbejderenhedsfronten på basis af arbejdernes og ungdommens krav. Denne note gælder også regeringsparolen på side 40.

Om klasseskolen

Der er en række forudsætninger, som det er nødvendigt at forstå, hvis man vil behandle uddannelsesspørgsmålet på en videnskabelig, dvs. marxistisk måde.

Først og fremmest gælder det om at forstå indholdet af marxismens karakterisering af den historiske epoke, som vi lever i, nemlig imperialismens epoke, der er fuldstændig reaktionær fra A til Z. Det er krigens og revolutionens epoke. Som det vil fremgå af denne pjece, er karakteriseringen "fuldstændig reaktionær" afgørende for at kunne forudse konsekvenserne af den gennemførte uddannelsespolitik.

Lad os dernæst huske på, at historiens første arbejderregering, Pariserkommunen (1871), lige efter sin magtovertagelse ved lov indførte en skole, der var "*gratis, obligatorisk for alle og religionsfri*". Arbejderklassen har i løbet af sin historiske kamp imod borgerskabet fra starten været interesseret i uddannelsessystemets indhold og form.

Med disse bemærkninger, der senere vil blive uddybet, vil vi understrege, hvad begrebet **klasseskole** betyder. Undervisningen i det kapitalistiske samfund er nødvendigvis en klassebetinget undervisning. I dette samfund udgør mere end 3 millioner års kulturelle udvikling baggrunden for den nuværende tidsbegrænsede borgerlige klassekultur. I enhver historisk epoke udtrykker kulturen civilisationens opnåede udviklingstrin – med andre ord graden af den menneskelige dominans over naturen – samtidig med, at den herskende classes ideologi snylter på menneskehedens samlede viden og kundskaber. Civilisationens udvikling foregår ikke i himlen, men gennem "klassekampens historie", dvs. gennem menneskets udbytning af mennesket. Kulturen og dermed også undervisningen er således inficeret af den nuværende herskende classes ideologi:

*"I enhver epoke er de herskende classes tanker de herskende tanker, dvs. den klasse, som er samfundets herskende **materielle** magt, er samtidig dets herskende **åndelige** magt."* (Karl Marx: "Den tyske ideologi", Forlaget Rhodos, side 125, København 1972).

Det har aldrig været borgerskabets hensigt at give folket "reelle" kundskaber i videnskabelig forstand. Derfor har der i det kapitalistiske samfund højest været tale om **masse**undervisning i folkeskolen og tilmed i et be-

grænset og elementært omfang. På samme måde har borgerskabet altid forsøgt på alle niveauer at begrænse omfanget af massernes kundskaber ved at opdele uddannelsessystemet i forskellige former og grader: folkeskolen, gymnasiet, handelsskolen, tekniske skoler, universiteter, osv. Genem alt dette afspejles **splittelsen mellem håndens og åndens arbejde**.

På den ene side var det borgerskabets selv, der iværksatte en egentlig folkeundervisning. Dermed kunne der fremskaffes en arbejdskraft med de nødvendige minimumskvalifikationer, som svarede til den daværende kapitalismes udvikling og behov. Men som sagt foregik denne kvalificering i et begrænset og kontrolleret omfang. På den anden side har arbejderklassen med en sikker klasserefleks netop altid forsøgt at gribe de våben, der blev "*smedet af bourgeoisiet*" (Marx) og gennem generationer forsøgt at udvide sin ret til uddannelse. Kort sagt, selv om den skole, vi har i det nuværende klassesamfund, er og kun kan være borgerskabets skoleskole, så betyder det langt fra, at arbejderklassen er ligeglad med den nuværende skoles skæbne; tværtimod.

På betingelse af at arbejderklassen griber magten, frasorterer de reaktionære sider af kulturen og skaber et klasseløst samfund, hvor al ideologi (falsk bevidsthed) forsvinder, har proletariatet muligheden for at løse sin historiske opgave, nemlig at bevare menneskehedens civilisation og kultur i sin fremgang.

Nye erobringer efter 2. Verdenskrig

Efter 2. Verdenskrig og som "kompensation" for stalinismens² forræderi mod revolutionen³ udnyttede arbejderklassen sin fremmarch til at aftvin-

² **Stalinismen** henviser til det netværk af KP-partier i verden, der fra ca. 1928 til 1991 var styret af et internationalt kontrarevolutionært apparat med centrum i Kreml i USSR. En kort status over stalinismen viser, at det lykkedes den at nedlægge USSR, som den kaldte "den virkeliggjorte socialisme". I dag er de partier, der kaldte sig "kommunistpartier" kun en skygge af sig selv. Flertallet er gået i reformistisk retning, mens en mindre del prøver at tilegne sig en autentisk uafhængig arbejderpolitik.

³ Med det russiske proletariats sejr over Hitlerfascismen i 1943 ved Stalingrad vendte verdensrevolutionens konjunktur sig til fremgang. Den Røde Armé bragte ikke blot den tyske fascisme og dens marionetregimer til fald, men hele den borgerlige orden i Europa brød sammen. Det politiske tomrum, der herved opstod, blev udnyttet af proletariatet, som var bevæbnet gennem modstandskampen. I Norditalien store dele af Østeuropa opstod der fra 1943 arbejderråd. Af frygt for revolutionen indgik Stalin, Roosevelt og Churchill (erstattet af Attlee) de såkaldte **Jalta-Potsdam-aftaler**, hvis mål var at stabilisere verdensordenen ved at afskære forbindelsen mellem den vesteuropæiske og østeuropæiske arbejderklasse. For det tyske proletariat betød det den brutale deling af Tyskland. Revolutionen i Øst blev ind-

ge borgerskabet en række indrømmelser. Det gælder også i uddannelsessystemet. De forskellige borgerlige europæiske genopbygningsregeringer blev tvunget til delvist at imødekomme krav om ungdommens udvidede ret til uddannelse. Om end proletariatet ikke fik gennemført en masseundervisning inden for de højere uddannelser, så blev der slået store brecher, især på gymnasieniveau.

Denne udvikling fortsatte i mere end 20 år. Således steg andelen af en ungdomsårgang, der gik i gymnasiet, i Frankrig fra 5,5% i 1955 til 18,8% i 1965. Tilsvarende voksede tallet i Danmark fra 5% (1950) til 18% (1970). Den massive tilstrømning til uddannelsessystemet slår mere eller mindre hurtigt igennem i alle de imperialistiske lande.

Denne demokratisering og den fortsatte stigende tilgang af uddannelsessøgende svarer på ingen måde til borgerskabets mål. Den stadig stigende vækst i studentertallet i 60'erne fremstilles ofte af stalinisterne og centristerne⁴ som et udtryk for en voksende efterspørgsel efter højt kvalificeret arbejdskraft. Det modsatte er tilfældet. Når hundrede tusinder studenter (mest fra småborgerlige familier) kunne gå på universitetet, har det intet at gøre med den tekniske arbejdsdelings nødvendighed i de forskellige industrigrene. Som kapital kræver maskinerne og teknikken så få arbejdere som muligt i så lang tid som muligt. Det skal siges endnu engang: antallet af beskæftigede arbejdere beror ikke på en teknisk nødvendighed,

dæmnet af det stalinistiske Kreml-bureaukrati, mens de kommunistiske partier i Vest gik ind i de borgerlige genopbygningsregeringer 1944-1947 under mottoet: *"Én stat, én hær, ét politi – ingen strejker, produktionen skal i gang"*!

Dette forræderi var muligt af to grunde. For det første pga. fraværet af en revolutionær arbejderinternational med masseindflydelse. For det andet, fordi ledelserne i KP-partierne kunne udnytte Stalins prestige efter sejren over Hitler og visse foreløbige indrømmelser fra det imperialistiske borgerskab til at splitte arbejderklassen og kanalisere dens kamp ind i en blindgyde. I Øst blev Stalin tvunget til at acceptere kapitalens ekspropriation, men standsede herefter revolutionen gennem en hensynsløs undertrykkelsespolitik. (USA's efterretningstjeneste CIA bidrog til at opbygge Europas socialdemokratier, som for alvor kom til at spille en kontrarevolutionær rolle fra 1946.) Især takket være stalinisternes klasse-samarbejde lykkedes det for det imperialistiske borgerskab at stabilisere situationen og sikre et grundlag for den kapitalistiske stats og økonomis genopbygning. Med Sovjetblokkens opløsning i 1991 var Jalta-Potsdam-aftalens forudsætninger forvundet, og USA måtte alene påtage sig rolle som verdens politibetjent. Lige nu oplever vi, at den amerikanske imperialisme bryder sammen under vægten af den opgave.

⁴ **Centrisme** er et begreb, der dækker over strømninger i arbejderbevægelsen og blandt ungdommen, og som svinger mellem reformisme og marxisme. På grund af mangel på et revolutionært program er centristerne ude af stand til at løse klassekampens hovedopgave, nemlig at opbygge redskabet til proletariatets magtovertagelse, nemlig det revolutionære parti som en del af arbejderinternationalen. I dag kan man f.eks. betegne det danske parti Enhedslisten som centristerisk med mest hældning til reformismen.

men udtrykker derimod styrkeforholdet mellem borgerskabet og proletariatet. Studenternes tilstrømning til universiteterne er netop negationen af denne naturlige tendens for kapitalen til at erstatte det levende arbejde med det døde arbejde (maskiner, teknik). Som et produkt af efterkrigstidens revolutionære bølge betyder adgangsretten til de højere uddannelser på universiteterne en sejr for proletariatet over den borgerlige stat.

Men hvad borgerskabet i den nuværende epoke giver med den ene hånd, må det forsøge at tage tilbage med den anden. Der findes ingen mulighed for varige reformer under imperialismen, fordi borgerskabet befinder sig i en økonomisk og politisk blindgyde. I dag ser man, hvordan det forsøger at vende tilbage til eliteuddannelsen i dens gamle form.

Angrebene på uddannelsessystemet er en af måderne, hvorpå borgerskabet er gået i gang med at ødelægge sin egen kultur. Det sker altså ikke kun gennem de faldende tilskud fra kulturministerierne (biblioteker, kunst osv.), men faktisk først og fremmest gennem den måde, hvorpå borgerskabet behandler eller gerne ville behandle undervisningen og uddannelserne. Det er således værd at bemærke, at der eksisterer en uholdbar afstand mellem skolens aktuelle form og den skole, som kapitalen altid har ønsket sig.

Lad os straks udelukke alle illusioner om den såkaldte "virkeliggjorte socialisme". Udviklingen i USSR, Østeuropa, Cuba, Vietnam osv. svarer til den, der er i resten af verden. Arbejderklassen gjorde massive erobringer i form af indførelsen af socialistiske produktionsforhold i Østeuropa og en række andre lande efter krigen. Men disse erobringer er deformerede af det snyltende stalinistiske bureaukratis spændetrøje. For at overleve, må de socialistiske erobringer (eksproprieringen af kapitalen) i Øst forbindes med de avancerede produktivkræfter i Vest gennem den permanente proletariske revolution, dvs. gennem ekspropriationen af det imperialistiske borgerskab. Men den permanente revolution er det stalinistiske bureaukratis værste fjende. Derfor støtter bureaukratiet sig på imperialismen imod proletariatet for selv at overleve. At støtte sig på imperialismen gennem den "fredelige sameksistenspolitik" er imidlertid det samme som at underordne de socialistiske produktionsforhold i øst under verdensmarkedets disciplin, modsætninger og kriser. Derved bliver Kreml-bureaukra-

tiet og dets satellitter en drivrem for imperialismen i de bureaukratiske arbejdstater i USSR, Cuba og Vietnam på samme måde som de nationale bureaukratier i Jugoslavien og Kina. Bureaukratiet forsøger at overføre den borgerlige nedskæringspolitik til disse lande (Polen er et af de tydeligste eksempler). Og det rammer også inden for uddannelsessystemet dér.

Kapitalismens almene krise og uddannelserne

Lad os vende tilbage til karakteriseringen af den nuværende epoke. Som sagt befinder imperialismen (og stalinismen) sig i en blindgyde. Marx forudså således allerede dette:

"I produktivkræfternes udvikling indtræder en fase, hvor der opstår produktivkræfter og kommunikationsmidler, som under de bestående forhold kun kan anrette skade og som ikke længere er produktive kræfter, men derimod destruktive kræfter." (samme sted side 116).

Denne tilstand indtræder, da imperialismen i begyndelsen af dette århundrede afløser konkurrencekapitalismens epoke, da produktivkræfternes vækst afløses af deres stagnation, og destruktivkræfterne til gengæld begynder at vokse. To verdenskrige, en gigantisk verdenskrise i 1929, hvis overvindelse i denne efterkrigstid kun lagde grunden til en endnu mere omfattende krise, er blot nogle af de mest katastrofale udtryk for det imperialistiske systems destruktive kræfter og forfald.

Det såkaldte økonomiske "boom" fra midten af 50'erne frem til begyndelsen af 70'erne var resultatet af en kolossal vækst i den parasitære kapital (international og nationale kredit- og valutasystemer) baseret på en tilsvarende vækst i rustningsindustrien. Det skal understreges, at dette "boom" i sidste instans kun var muligt som følge af kapitalismens genopbygning af Europa umiddelbart efter 2. Verdenskrig takket være de reformistiske (socialdemokratiske) og stalinistiske (KP-partiers) ledelsers forræderi mod massernes revolutionære opsving.

Man skal her undgå at sammenblende (som stalinisterne og revisionisterne⁵) den tekniske udvikling og produktivkræfternes vækst. **Hovedpro-**

⁵ **Revisionisme** betegner her en strømning, ledet af M. Pablo og E. Mandel, der i 1951-53 foranstaltede en splittelse af IV. Internationale – en splittelse som først blev overvundet med IV. Internationales genoprettelse i 1993 med Pierre Lambert som drivkraft. Revisionismen tilskrev de stalinistiske partier og

duktivkraften er den menneskelige arbejdskraft, menneskets viden, erfaring, muskelkraft; dernæst følger arbejdsredskaber, teknik, maskiner osv. Den tekniske udvikling under imperialismen vender sig ganske enkelt imod hovedproduktivkraften, imod mennesket.

Dernæst skal man huske på, at efterkrigstidens tekniske udvikling har været ensidig til gavn for **produktudvikling** og ikke for grundforskningen og naturvidenskabernes udvikling. De centrale industrielle brancher (f.eks. elektronik, kerneenergi) bygger deres opdagelser, der er mere end 50 år gamle. Og som den anden side af den tekniske udvikling finder man **automatiseringen** af produktionsprocessen.

Automatiseringen er en nødvendig udvikling i den kapitalistiske produktionsmåde. I jagten på merværdi er kapitalen tvunget til at erstatte det levende arbejde – arbejderen – med det døde arbejde – maskinen. Så længe kapitalen fungerer som kapital, så længe maskinen ikke er et rent produktionsmiddel (men et udbytningsinstrument), fører "videnskaben" og teknikken til en umådelig ødelæggelse af produktivkræfter, idet millioner af arbejdere udelukkes fra produktionsprocessen, og idet produktive, intellektuelle, kunstneriske og håndværksmæssige kvalifikationer ofres til fordel for opdelte, splittede og trivielle arbejdsprocesser.

Uddannelserne og skolen kan selvfølgelig ikke være uberørte af imperialismens almene krise. Således vokser antallet af analfabeter på alle kontinenter⁶, inklusive i de såkaldte udviklede lande!

småborgerlige partier (Castro) en revolutionær rolle og anså det i virkeligheden for en håbløs opgave at opbygge IV. Internationale. Formelt opretholdt Pablo/Mandel-fløjen en organisation med navnet "Fjerde Internationales Internationale Sekretariat", som de kynisk udnyttede i overensstemmelse med deres revisionisme. Det fik katastrofale følger i lande som Bolivia (1953), Algier og på Ceylon, hvor revisionisternes kapitulationslinje var direkte og medvirkende årsag til kontrarevolutionens sejr (især i Bolivia).

Revisionisterne fortsætter i dag under navnet "Fjerde Internationales Forenede Sekretariat" med at referere til trotskismen for at dække over sin teoretiske og praktiske revisionisme. "Det Forenede Sekretariat" (FS) befinder sig derfor i permanent politisk og organisatorisk krise, lammet af modsætningen mellem dets reference til trotskismen og dets faktiske revisionisme. Det lykkedes som nævnt dem, der fastholdt principperne og trotskismens program, i 1993 at genoprette IV. Internationale som en demokratisk centraliseret organisation.

⁶ Antallet af **absolut analfabeter** (kan ikke læse/skrive overhovedet) vokser især i Afrika, mens antallet af **funktionelle analfabeter** (mangelfulde færdigheder) vokser i den Vestlige og i den industrialiserede verden. Se bl.a. "APM RESEARCH LAB" (<https://www.apmresearchlab.org/10x-adult-literacy>) og "Skolemonitor" (<https://skolemonitor.dk/nyheder/art9650660/Danske-elever-er-blevet-v%C3%A6sentligt-%C3%A5rligere-til-at-l%C3%A6se-og-regne>)

I bestræbelserne på at sikre monopolprofitterne spiller **nedbringelsen af uddannelsesomkostningerne** en stor rolle. Det er en tendens, som har været ved siden 2. Verdenskrig både under det økonomiske "boom" og under den nuværende strukturelle og konjunkturrelle økonomiske krise.

Automatiseringen af produktionen muliggør en **dekvalificeret** og kræver en **fleksibel** arbejdskraft, dvs. en ringere uddannet og dermed billigere arbejdskraft, som er i stand til gennem korte oplæringskurser at skifte jobs eller arbejdsfunktioner.

Således baseret på "erhvervslivets" behov støder de kapitalistiske regeringers uddannelsesplaner fra begyndelsen sammen med ungdommens bestræbelser på at skaffe sig viden, og arbejdernes kamp for at bevare deres faglige kvalifikationsniveau for at sikre prisen på deres arbejdskraft.

De reaktionære retningslinjer for borgerskabets uddannelsespolitik er blevet fastlagt inden for rammerne af OECD⁷ (i tæt kontakt med de stalinistiske bureaukratier i Øst⁸). Under dække af "humanisme" forenedes disse regeringer om en uddannelsespolitik, der skulle fjerne de brede massers mulighed for højt kvalificerede og længevarende uddannelser (dvs. dyre uddannelser) til fordel for afkortede, dequalificerede og dermed billigere uddannelser. De overkvalificerede lærere skulle, hvor det var muligt, spares væk gennem **autodidaktikken** (selvlære). Det er denne uendelige kæde af dårlige uddannelser, som OECD så smukt kalder "livslang uddannelse".

Nedbringelsen af uddannelsesomkostningerne og sikringen af kapitalens interesser på dette område foregik også på en anden måde, nemlig ved at underkaste de studerende under de store bankers studielån. Dette selvbetalingssystem er nået længst i USA, men kendes i alle de kapitalistiske lande.

⁷ **OECD** (Organisation for Economic Cooperation and Development/Organisationen for økonomisk samarbejde). Oprettet i 1961. Det er den vigtigste økonomiske samarbejdsorganisation for de udviklede kapitalistiske lande. Her i dag 18 deltagerlande, heriblandt USA, Canada, Frankrig, Vesttyskland, Italien, Japan og Danmark.

⁸ Indtil 1980'erne foregik samarbejdet mellem Vest og Øst inden for rammerne af UNESCO (FN's organisation for uddannelse, videnskab, kultur og kommunikation). Først fra 1988 under Gorbatsjov indledtes samarbejde med OECD. I 1961 fik Jugoslavien observatørstatus i OECD. På spørgsmålet "Hvornår blev Jugoslavien medlem af OECD" svarer Al bl.a.: "På trods af den manglende medlemskab samarbejdede Jugoslavien tæt med organisationen, og OECD udarbejdede en lang række regelmæssige økonomiske analyser og landerapporter (OECD Economic Surveys) om den jugoslaviske økonomi." [[1](#), [2](#)]

Som sagt blev disse planer udarbejdet fra begyndelsen af det økonomiske "boom" og er i større eller mindre grad blevet gennemført i de forskellige lande. Man i lyset af den internationale økonomiske krise fra 1974/75 blev det endnu mere nødvendigt at reducere omkostningerne ved arbejdskraftens uddannelse for at kapitalen kunne overleve. Den **adgangs-begrænsning**, som man tidligere søgte at indføre for at styre uddannelsesstrømmen, blev nu indført for at gennemtvinge massive og brutale nedskæringer. Kapitalens blinde økonomiske love sejrede over borgerskabets forsøg på at "planlægge" uddannelsessystem.

Selv den borgerlige kultur er blevet for dyr på samme måde som den fri adgang til uddannelserne. Derfor ser vi i dagens Danmark besparelser i folkeskolen, ødelæggelse af undervisning for handicappede og indførelse af adgangs-begrænsning. Derfor er ingen af lærernes (generelle) krav blevet imødekommet. Derfor tankerne om fjernelse af universitetslærernes ret til forskning og truslerne mod de humanistiske fag (filosofi, historie) og kommunikative fag (sprog) for ikke at tale om de kreative fag.

Nogen vil måske allerede standse op og spørge:

"Når nu kapitalen er i færd med at ødelægge sin egen skole, er I som revolutionære så ikke tilfredse med det?"

Dertil må vi svare:

Nej, for alt tyder som sagt på, at det hverken vil ske til gavn for den nuværende ungdom eller de kommende generationer. Vi forventer ikke, at borgerskabet gennemfører en materialistisk revolution (eller "reform"), dvs. opretter den kommunistiske polytekniske skole⁹.

"Vil det sige, at I forsvarer den nuværende klasseskole?"

⁹ Om uddannelse under kommunismen skriver Karl Marx i "Kapitalen": "Et af de momenter ved den revolutionerende proces, som naturligt udvikles på grundlag af storindustrien, er polytekniske og landbrugsvidenskabelige skoler, et andet er "école d'enseignement professionnel" (fagskoler) hvor arbejderne får en vis undervisning i teknologi og praktisk brug af de forskellige produktionsredskaber. Fabriklovgivningen afdrev kapitalen den første nødtørftige indrømmelse, der i det mindste forbinder fabriksarbejde med undervisning i elementærfagene. Der kan imidlertid ikke herske tvivl om, at arbejderklassens uundgåelige erobring af den politiske magt også vil føre til, at den teknologiske undervisning, både den teoretiske og den praktiske, erobrer sin plads i arbejderne skoler. Lige så lidt der kan herske tvivl om, at produktionens kapitalistiske form og de økonomiske forhold for arbejderne, der følger deraf, er i den mest diametrale modstrid med disse gærende omvæltningstendenser og deres mål, at ophæve den gamle arbejdsdeling." ("Kapitalen", 1. bog 3, kap. 13, side 694/695, Forlaget Rhodos, København 1971.

Nej, overhovedet ikke. For på samme måde som det ville være tåbeligt at anklage arbejderne for at beskytte kapitalen, når de bekæmper arbejdsløsheden, på samme måde er det tåbeligt at beskylde proletariatet for at beskytte den eksisterende classeskole, når det bekæmper nedskæringerne. Sammen med arbejderklassen siger vi: "Hellere én fugl i hånden, end ti på taget."

Spørgsmålet skulle snarere lyde: Hvem vil nå at ødelægge den aktuelle classeskole? Med andre ord, på hvilken måde og i hvilken retning vil den uundgåelige ødelæggelse af den aktuelle skole foregå og til gavn for hvem?

Stat, kirke og skole

Selvfølgelig er der inden for de samme kapitalistiske produktionsforhold stor forskel på de nationale udformninger af classeskolen. Lad os f.eks. tage Frankrig og Danmark. I Frankrig er der en republikansk, delvis gratis, obligatorisk og religionsfri (borgerlig) classeskole. I Danmark har vi en monarkistisk, gratis, obligatorisk og religiøs (borgerlig) classeskole. Til en bestemt borgerlig stat svarer en bestemt borgerlig skole. Dermed kan man heller ikke undgå at rejse spørgsmålet om staten, når man taler om skolen.

En nærmere undersøgelse af de betydeligste europæiske stater viser, at ingen af dem fuldt ud har kunnet gennemføre deres borgerlige "demokratiske" (skole)program, netop – som Friedrich Engels forudså det – på grund af "frygt for proletariatet".

Efter at borgerskabet var blevet den herskende klasse i samfundet, forlod det hurtigt sit program og henvendte sig i stedet til de gamle reaktionære styrker. Den klassiske borgerlige revolution (især i Frankrig) imod den gamle feudale samfundsorden blev gennemført takket være støtte fra bønderne og de småborgerlige og forarmede masser under parolen: "*For frihed og lighed*". Borgerskabets revolutionære program med krav om politisk og økonomisk frihed kombineres imidlertid fra midten af det forrige århundrede med det fremvoksende proletariats egne interesser. Den unge arbejderklasse giver således den borgerlige frihedsparole et nyt indhold og går dermed langt videre, end kapitalen havde tænkt sig. Det sker f.eks.

under den tyske og franske revolution i 1848, hvor borgerskabet standser op midt i kampen og forener sig med reaktionære junkere og godsejere for at danne en fælles front imod proletariatet. (Det var disse begivenheder, der fik Marx til at formulere teorien om den "permanente revolution"¹⁰.)

I Danmark indgik borgerskabet et kompromis med monarkiet og dermed kirken. Monarkiet og kirken bevarede bl.a. deres væsentligste bastioner i skolen, som de flere århundreder inden havde indtaget for at terrorisere bøndernes og de fattige massers børn med den herskende (feudale) ideologi og religion.

Dette kompromis har fortsat betydning. En af de gamle demokratiske krav fra det socialdemokratiske minimumsprogram, nemlig adskillelsen af stat og kirke og dermed af skolen og kirken, er aldrig blevet gennemført. Således krævede det socialdemokratiske program fra 1888: "*fælles, gratis og forpligtende skoleundervisning i konfessionsløse Statsskoler*".¹¹

Kirken og dens reaktionære lære og dogmer har altid haft en privilegeret stilling i den danske skole, især i folkeskolen, hvor den officielle "evangelisk-lutherske kristendom" er et **selvstændigt** og **obligatorisk** fag. Det førromtalte socialdemokratiske krav om en konfessionsløs statsskole (folkeskole) er blevet forrådt af den socialdemokratiske ledelse selv. Kravet har aldrig fundet plads i denne ledelses klassesamarbejde med de borgerlige. I 1935 gik daværende statsminister Stauning f.eks. stærkt imod et forslag om, at religionsforkyndelse skulle afskaffes!

Det er rigtigt, at kirken siden da har mistet terræn i uddannelsessystemet efter pres fra arbejderklassen, ungdommen og enkelte liberale intellektuelle. F.eks. er præsternes særlige tilsynspligt med religionsundervis-

¹⁰ Marx kaldte den permanente revolution for "den uafbrudte revolution": "*Mens de demokratiske småborgere vil bringe revolutionen til afslutning så hurtigt som muligt (...), er det vores opgave at gøre revolutionen **uafbrudt*** (oversætterens fremhævelse), *indtil alle mere eller mindre besiddende klasser er fortrængt fra herredømmet, statsmagten er erobret af proletariatet, og proletarernes sammenslutning ikke blot i et enkelt land, men i alle herskende lande på jorden er så langt fremskreden, at konkurrencen mellem proletarerne i disse lande er ophørt, og i det mindste de afgørende produktivkræfter er koncentreret i proletarernes hænder.*" (Karl Marx og Friedrich Engels: "Henvendelse fra centralledelsen til forbundet, marts 1850", i Marx/Engels Udvalgte Skrifter I, forlaget Tiden 1976, side 105. Denne henvisning var ikke med i den oprindelige pjece fra 1982).

¹¹ På moderne dansk kunne sætningen lyde således: "*gratis og obligatorisk folkeskole for alle uden religiøs forkyndelse.*" Se: "Det Socialdemokratiske Arbejderpartis 1888-program".

https://danmarkshistorien.lex.dk/Det_Socialdemokratiske_Arbejderpartis_1888-program

ningen bortfaldet. Men folkeskoleloven i 1975 ændredes formålsparagrafen for dette "fag", så læreren ikke længere er forpligtet til at forkynde, dvs. propagandere til fordel for kirkens dogmer. Til gengæld er det efter denne lov stadig således, at *"kristendomsundervisningens centrale kundskabsområde er den danske folkekirkes evangelisk-lutherske kristendom"*¹². Eventuel fritagelse for religionsundervisning kan kun ske, hvis elevens forældre selv påtager sig denne undervisning eller tilhører et andet "trossamfund"! Og konfirmationsundervisningen lægges fortsat i den normale undervisningstid.¹³

Når den såkaldte venstrefløj derfor i dag går udenom eller undervurderer spørgsmålet om monarkiets og kirkens rolle, er det et tegn på centrisme og revisionisme. En sådan fejlagtig holdning skyldes, at man undviger spørgsmålenes spørgsmål, nemlig staten. Spørgsmålet om religionsundervisning i skolen må – som Rosa Luxemburg påpeger, ikke undervurderes:

"At 'religion er en privatsag' tvinger os kun til at være neutrale og ikke deltage i religiøse spørgsmål, når disse kun refererer til intime overbevisninger og samvittigheden. Men denne regel har en anden betydning, den udgør ikke kun et styrende princip, der bør bestemme socialisters rette adfærd, men den er en appel rettet mod selve staten. I samvittighedsfrihedens navn kræver vi afskaffelse af alle offentlige privilegier, som troende nyder til ulempe for ikke-troende, og vi vil angribe alle Kirkens bestræbelser på at blive en dominerende magt i staten. (...)

Mens Kirken trin for trin griber skolerne for at bruge dem som en arm mod Republikken, udmattes sidstnævnte i forgæves forsøg på at overvinde

¹² "§ 5. **Kristendomsundervisningens centrale kundskabsområde** er den danske folkekirkes evangelisk-lutherske kristendom. Stk. 2. Et barn skal efter anmodning fritages for at deltage i undervisningen i kristendomskundskab, når forældremyndighedens indehaver skriftligt over for skolens leder erklærer selv at ville sørge for barnets religions-undervisning. Fritagelse kan normalt kun ske fra begyndelsen af et skoleår. Er barnet fyldt 15 år, kan fritagelse kun ske med dets samtykke.

https://digitalelaereplaner.dk/wp-content/uploads/sites/11/2025/09/1975_LOV.pdf

¹³ Børne- og undervisningsministeriet, konfirmationsforberedelse: *"Konfirmationsforberedelsen er ikke en del af folkeskolens undervisning og indgår ikke i skoletiden eller skolens tilbud i øvrigt, men der skal tages højde for konfirmationsforberedelsen i planlægningen af skoletiden, jf. folkeskolelovens § 53. (...) Konfirmationsforberedelsen skal så vidt muligt lægges inden for det tidsrum, hvor undervisningen normalt foregår, dvs. som udgangspunkt mellem klokken 8.00 og 16.00. Forberedelsen, der afsluttes umiddelbart forud for konfirmationen, skal omfatte mindst 48 lektioner og så vidt muligt 56 lektioner (jf. Anordning om børnekonfirmandundervisning og konfirmation nr. 1027 af 24/09/2014)."*

<https://uvm.dk/grundskole/folkeskolen/fag-og-indhold/fag-emner-og-tvaergaende-temaer/konfirmationsforberedelse/>

*oppositionen og komme sig over de periodiske kriser, der overvælder den.
(...)*

Og ligesom modsætningen mellem hæren og republikken kun kan løses ved at omdanne den stående hær til en milits, kan modsætningen mellem den katolske kirke og republikken kun forsvinde, når kirken er ophørt med at være en offentlig institution og er blevet en privat institution, det vil sige, når kirken er blevet adskilt fra staten, når præsteskabet er blevet fordrevet fra skolerne og fra hæren, og når de religiøse ordeners ejendom er blevet konfiskeret.”¹⁴

Som revolutionære støtter vi ubetinget kravet om, at al religionsundervisning i skolen skal afskaffes og erstattes med fag som filosofi og kulturhistorie. Det betyder ikke, at man i dagens Danmark nødvendigvis ved enhver lejlighed skal råbe ”ned med statskirken” eller ”kirken ud af skolen”. Men vi er principielt for en republikansk skole uden religionsundervisning, for ubetinget adskillelse af stat og skole. Med den tiltagende polarisering i samfundet vil det vise sig, at disse krav er aktuelle. Disse bemærkninger er nødvendige, før vi begynder at undersøge de øvrige sider ved den danske skole og behandle de revolutionæres holdning til den.

Fra fremskridt...

Et kompromis med monarkiet forhindrer imidlertid ikke borgerskabet i kapitalismens opgangsfase frem til 1. Verdenskrig at gennemføre progressive reformer i skolen. Før disse forandringer var den danske skole præget af store forskelle mellem land og by og af en enorm afstand mellem de laveste skoletrin og (de få) eliteuddannelser. I ”Skoleordningen af 29. juli 1814” forbedredes undervisningen i **byerne** med krav om daglig skolegang for alle børn under en vis alder. Fagopdelingen, som vi stort set kender den i dag, indførtes også i denne periode. Bl.a. på baggrund af de store naturvidenskabelige opdagelser (H. C. Ørsted) trængte nye fag ind i latin-skolen (gymnasiet). Og endelig førte fremsynede skolefolk igennem hele det 19. århundrede en kamp for et sammenhængende uddannelsessystem uden store spring, hvor den ene uddannelse danner en naturlig overgang

¹⁴ Rosa Luxemburg: ”Socialismens antiklerikale politik” (1903)
<https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1903/01/01.htm>

til den næste. Dette princip bliver knæsat efter "Systemskiftet"¹⁵ i 1901 med skoleloven af 1903.

Men før 2. Verdenskrig var de højere uddannelser forbeholdt en lille overklasse. Den skæve fordeling mellem folkeskolens undervisning på landet og i byen var langt fra udjævnet. Således havde 4/5 af landsbyskolerne i 1937 kun undervisning hver anden dag.

Som sagt er udviklingsforløbet i de forskellige landes skolesystemer ikke ens. Men det er karakteristisk, at den revolutionære bølge efter krigen skaber en fælles og voldsom frygt hos de imperialistiske borgerskaber. Som i andre lande måtte de reformistiske og stalinistiske ledelser i arbejderbevægelsen træde til og gennem classesamarbejdspolitikken sikre kapitalismens genopbygning i Danmark.

Arbejderklassens krav (bedre levevilkår, demokratiske krav, krav om ekspropriering af kapitalen, osv.) omfattede også kravet om et masseuddannelsessystem på alle niveauer. Den reaktionære "nationale samlingsregering" i 1945 (folkefront) nedsætter i al hast en "Ungdomskommission", bestående af repræsentanter for de politiske ungdomsorganisationer: DSU¹⁶, DKU, Radikal Ungdom, Konservativ Ungdom, osv.; en sammensætning, der fortæller noget om borgerskabets svækkelse og den tvingende nødvendighed af classesamarbejdspolitikken for at sikre den borgerlige stat. "Ungdomskommissionens" betænkning krævede især i forhold til gymnasiet: *"... en demokratisering... først og fremmest et krav om at samfundet skal øve retfærdighed overfor hver enkel borger uanset stand eller social stilling, som ligger i demokratiets begreb."*

Dette citat er selvfølgelig udtryk for en ren "demokratisk" "løsning" inden for den borgerlige stats rammer, og er derfor fuldstændig urealistisk. Men presset fra befolkningen resulterer i visse forbedringer. Oprettelsen af "Ungdommens uddannelsesfond" i 1952 tillod i begyndelsen en meget begrænset, senere ret omfattende støtte til ubemidlede uddannelsessøgende; og dermed er den første breche slået i den væsentligste (økonomiske) hindring for arbejderungdommens adgang til de videregående ud-

¹⁵ Med "systemskiftet" i 1901 blev parlamentarismen gennemført i praksis i Danmark. Parlamentarismen herhjemme betyder, at Monarkiet nu skulle udpege regeringer, der ikke måtte have et flertal imod sig i Folketinget.

¹⁶ **DSU** (Danmarks Socialdemokratiske Ungdom), **DKU** (Danmarks Kommunistiske Ungdom).

dannelser. Faktisk sker der en kraftig stigning i antallet af unge, der i 50'erne tager en realeksamen (svarende til 10. klassetrin, mens den voldsomme tilstrømning til gymnasiet og universitetet for alvor begynder fra 1960 med en tredobling af unge, der i løbet af de efterfølgende 15 år tager en højere uddannelse.

... til reaktion over hele linjen

Men ungdommens bestræbelser på at skaffe sig almenviden og virkelige kvalifikationer kommer som nævnt på tværs af kapitalens behov. Derfor iværksætter de borgerlige regeringer efter behov (inklusive de socialdemokratiske) en såkaldt "planlægning", hvis mål er at styre og underordne den voksende strøm af uddannelsessøgende under "erhvervslivets" umiddelbare og kortsigtede behov. Denne "planlægning" henter sin inspiration og tankegang fra OECD's "visioner".

Gennem den første Perspektivplan I fra 1971 frem til Ritt Bjerregårds U-90 ("Uddannelse i 90'erne", udsendt 1978) introduceres for alvor alle de reaktionære uddannelsesforanstaltninger, der kendes fra resten af verden under dække af progressivt klingende fraser som "tværfaglighed", "en livslang uddannelse", "fleksibilitet", "projektarbejde", osv. Disse fraser støtter sig til den småborgerlige tankegang, som er fremherskende i visse intellektuelle kredse, hvor teori og abstrakte begreber foragtes, og hvor den såkaldte "konkrete, personlige erfaring" foretrækkes frem for en kvalificeret videnskabelig undervisning og forskning. *"Man satser (også) på en mere lighedsorienteret holdning – alle er jo lige gode, skraldemanden og direktøren – selvom alle ved, hvem der får de materielle goder. Vi skal bare 'føle' os lige gode alle sammen: 'ligeværdige'".*¹⁷

"Uddannelsesplanlægningen" sker i takt med en voldsom centralisering og udbygning af statsapparatet. Det kommer f.eks. til udtryk gennem oprettelsen af det "Centrale Uddannelsesråd" (CUR), der med sine sektorråd for folkeskolen, de 16-19-årige, de videregående uddannelser og fritids- og voksenundervisningen har hele uddannelsessystemet som ansvarsområde.

¹⁷ Citatet stammer fra debatbogen: *"Uddannelsesplanlægningens elendighed – en kritik af U-90"*, Munksgaard København 1978, side 94. Bogen er redigeret af Jens Bjerg m.fl.

Fra starten baserer denne "planlægning" sig på et fortsat økonomisk "boom", og har derfor som mål at sikre fremskaffelsen af en tilpasset og dekvalificeret arbejdskraft i overensstemmelse med kapitalens ønsker. Man "planlagde" at vende uddannelsesstrømmen fra de alment kvalificerende og højt kvalificerende uddannelser til afkortede og direkte erhvervsrettede studier (f.eks. gennem oprettelsen af RUC og AUC¹⁸).

Men efter den imperialistiske verdenskrisens gennembrud i 1974 er det slut med "erhvervslivets" behov for mere arbejdskraft. Det drejer sig fra nu af ikke så meget om at vende uddannelsesstrømmen, men simpelthen om at forhindre store dele af ungdommen i at få nogen uddannelse. De efterfølgende år har stået i den generelle adgangs begrænsnings, masse-ungdomsarbejdsløshedens, fyringernes og sparediktaternes tegn.

Dog er der langt fra ønsker til realitet. Vi har langt fra endnu fået det dekvalificerede uddannelsessystem, som "planlæggerne" havde tænkt sig. Befolkningens og ungdommens krav om ret til uddannelse og kvalifikationer, og den kendsgerning, at "erhvervslivet" har været nødt til at støtte sig på socialdemokratiske classesamarbejdsregeringer, har forsinket "udviklingen". Ikke fordi den socialdemokratiske ledelse ikke ønsker at følge de gode råd fra OECD og Perspektivplanerne, men fordi den ikke magter at angribe sin egen vælger- og medlemsbasis. Der er stadig meget at forsvare (og generobre) i de kommende sammenstød mellem klasserne. Og de seneste års sparediktater og den enorme gældsbyrde for de færdiguddannede bekræfter mere end nogensinde, at de uddannelsessøgende, lærerlæringene, lærerne og forældrene deler fælles skæbne og derfor sammenfaldende interesser.

Angreb på de enkelte uddannelsesområder

Udviklingen inden for alle de forskellige områder i uddannelsessystemet bekræfter, hvad vi lige har sagt om den generelle borgerlige reaktionære uddannelsespolitik, nemlig at kapitalismen i forfald ikke lader nogen af arbejderbevægelsens erobringer eller noget område stå urørt:

¹⁸ RUC og AUC er henholdsvis Roskilde Universitetscenter og Aalborg Universitetscenter.

a) Folkeskolen:

Det danske klassesamfund har været kendt for en relativ høj undervisningsstandard. Folkeskoleloven af 1937 var udtryk for en demokratisering; f.eks. blev det gjort muligt at undervise i fremmedsprog. Med skoleloven af 1958 blev fag som tysk og engelsk obligatoriske.

Samtidig med det industrielle opsving i Danmark i 60'erne er det imidlertid sket med fremskridtet. Skoleloven af 1975 afskaffer fag som historie, biologi og geografi til fordel for den såkaldte "orientering"¹⁹. Den indfører "klassens time" og andre tilsyneladende "demokratiseringstiltag" **på bekostning af** arbejderklassens hårdt tilkæmpede ret til at skaffe sig viden og indsigt. F.eks. gøres tyskundervisningen igen valgfri. I 1979 bortfalder latin tillige som mulighed på 9. klassetrin.

Enhedsskolen påstås gennemført med afskaffelsen af realskolen, men det er kun på overfladen, idet forskelsbehandlingen af eleverne reelt bliver større med indførelsen af flere niveauer og samme eksamen. Handicappede og andre elever med særlige problemer "integreres" i den almindelige folkeskoleundervisning – men den tilsyneladende lighed dækker over, at svagere elever er dårligere stillet end før²⁰.

Folkeskolelærernes arbejdsforhold ændres kraftigt efter 1975. Arbejdsbetingelserne bliver som følge af den ovenfor skitserede udvikling meget vanskeligere. Elevtallet i klasserne sættes op. Og den påståede demokratisering medfører masser af møder, som reelt betyder forlænget arbejdstid og ubetalt overarbejde for lærerne.

Læreruddannelserne går heller ikke ram forbi, idet der sker en forringelse af efteruddannelsesmulighederne i visse fag som nedlægning af linjefag på hvert enkelt seminarium. Senest har den borgerlige regering i overens-

¹⁹ Ifølge **Lov om folkeskolen af 1975** blev undervisningen historie, geografi og biologi struktureret således på 3. til 5. klassetrin: Undervisningen i de tre fag kunne her tilrettelægges som ikke-fagdelt undervisning. Det betød, at de tre fag blev smeltet sammen til ét tværfagligt emneområde under betegnelsen **orientering**. Formålet var at give eleverne "en helhedsforståelse af naturen, historien og det omgivende samfund i stedet for at opdele viden i isolerede fag". Al.

På de ældste klassetrin (8.-9. klasse) blev fagene historie, geografi, biologi og samfundsfag slået sammen til ét fælles, tværfagligt fag under navnet **samtidsorientering**. Al.

²⁰ **Lov om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforborg (1978/1980)**: Lovbunden beslutning om at nedlægge de isolerede statslige institutioner (særforborg). Den betød, at handicappede børn organisatorisk og fysisk flyttede ind i de almindelige folkeskoler i deres lokalområde fra 1980. Al.

stemmelse med tidligere undervisningsminister Dorte Bennedsens²¹ planer fået Folketingets tilslutning til en omfattende reduktion i antallet af seminarier.²² Endelig sættes stigningen af klassernes elevtal i relief af den kraftige adgangsbegrænsning til seminarierne og den hastigt voksende arbejdsløshed blandt folkeskolelærere.²³

b) De 16-19-årige.

Efter den voldsomme tilstrømning til gymnasiet har linjen her været at få de unge ført over i erhvervsuddannelserne i stedet. Det mislykkedes imidlertid, da ungdommen gennem gymnasiet har forsøgt at få en almenviden, som folkeskolen ikke længere giver mulighed for.

Selve gymnasiets eksistens trues i dag af undervisningsministeriets og den aktuelle regerings politik. Ifølge planen skal dets indhold og form fuldstændig ændres i 1985. I forvejen er gymnasieskolen opsplittet i linjer og dens fag udhulet af undervisningsministeriets mange cirkulærer (f.eks. historie og dansk). Den socialdemokratiske regering prøvede ved hjælp af den såkaldte forsøgspolitik at få sine egne nedskæringsplaner listet igennem under det motto, at den ville "åbne skolen"²⁴. Den meget omtalte "åbning af samfundet" dækker i virkeligheden over ønsket om at tilpasse de unge til arbejdsgivernes krav. Derfor er målet med disse forsøg, at de kognitive fag svækkes (f.eks. historie og oldtidskundskab)²⁵ på samme må-

²¹ **Dorte Bennedsen** (1938-2016) var en dansk politiker fra Socialdemokratiet, og var i Anker Jørgensens sidste ministerium 1979-1982 undervisningsminister. Lex.

²² I begyndelsen af 1980'erne begyndte man i høj grad at slanke og reducere timetallet for en række fag på seminarierne grundet besparelser og ændrede optagelsestal, men der blev ikke foretaget en generel, officiel central nedlæggelse af specifikke, navngivne linjefag i de første år af årtiet. Derimod ramte besparelserne bredt, og det var i denne periode, at en række selve lærerskoler og seminarier blev lukket eller sammenlagt. Al.

²³ I begyndelsen af 1980'erne gik der anslået mellem **3.000 og 6.000 folkeskolelærere arbejdsløse** i Danmark. Tallet steg drastisk på grund af faldende børnetal og offentlige besparelser. Al.

²⁴ I begyndelsen af 1980'erne lancerede Socialdemokratiet og store dele af venstrefløjten ideen om at "**åbne skolen**" mod det omgivende samfund. Målet var at gøre uddannelserne mere virkelighedsnære, mindske opdelingen mellem teori og praksis samt styrke elevernes samfundsengagement og demokrati-forståelse. For gymnasiet og de gymnasiale uddannelser betød disse tanker et opgør med det traditionelle, boglige og lukkede "lærde" gymnasium til fordel for en mere udadrettet og helhedsorienteret institution. Al.

²⁵ **Kognitive fag** (kognitionsvidenskab) er et tværfagligt felt, der undersøger hjernen, tænkning og adfærd. De væsentligste fagområder er psykologi, neurovidenskab, datalogi, lingvistik, filosofi og logik/statistik. **Historie** og **oldtidskundskab** er ikke et kognitivt fag, men et humanistisk og samfundsvidenskabeligt fag. Al.

de som de "unyttige" sprogfag. Fremtidens gymnasium skal altså være et sammensurium af "praktiske fag", datalære, lidt engelsk og samfundsfag.

De borgerlige partiers politik på dette område adskiller sig fra Socialdemokratiets kun derved, at de ud over en fuldstændig ubrugelig gymnasieundervisning for det store flertal for unge ønsker at bevare en højt kvalificeret undervisning for en lille "elite".²⁶

Gymnasielærernes arbejdsvilkår er i lighed med folkeskolelærernes blevet kraftigt forringet. Klassekvotienten på 28, der blev indført i lærermangel-tider, bibeholdes samtidig med, at akademikerarbejdsløsheden vokser. Gennem ændringer af bekendtgørelser og indførelsen af "elevmedbestemmelse" er arbejdsbyrden og overarbejdet yderligere blevet forøget. Der er ligeledes sket et kraftigt fald i gymnasielærernes realløn, som for en nyansat i dag ligger under en faglært arbejders samtidig med, at en efterhånden uoverkommelig studiegæld skal tilbagebetales. Og nu trues også nogle af gymnasielærernes løntillæg.

Forslaget om indførelse af de **Erhvervsfaglige Grunduddannelser**, der blev vedtaget i Folketinget i 1971, fremstilles ofte af fagbevægelsens og arbejderpartiernes ledelser som et vældigt fremskridt. Selvfølgelig var det et fremskridt, at EFG-lærlingen ikke i samme grad er underlagt den enkelte mesters og arbejdsgivers direkte kontrol og udbytning. Men EFG blev ikke, som stalinisternes f.eks. hævder, indført på grund af "efterspørgslen efter kvalificeret arbejdskraft".

Tværtimod. De generelle tendenser hos imperialismen virker også i det danske samfund. Inden for industrien sker der i løbet af 50'erne og 60'erne en kraftig udvidelse af specialfag, og efterspørgslen efter faglært arbejdskraft falder! I forvejen var mesterlæren blevet forringet ved en afkortning af en række lærlingeuddannelser. Efterhånden kunne den enkelte håndværksmester og industrien ikke klare at uddanne den nødvendige faglærte arbejdskraft som følge af specialiseringen og automatiseringen af produktionen. EFG-skolerne skal sikre, at der uddannes faglært arbejds-

²⁶ På spørgsmålet: "Førte de borgerlige partier i 1980 en elitær undervisningspolitik" svarer AI: "De borgerlige partier førte i 1980'erne en skole- og undervisningspolitik, der i højere grad fokuserede på kvalitet, faglighed og valgfrihed frem for decideret "elitisme", men kritikere opfattet det ofte sådan."

kraft i et meget begrænset omfang og overhovedet ikke som en "mere kvalificeret" uddannelse eller for at uddanne flere faglærte arbejdere. (F.eks. giver basisåret på EFG ingen virkelige kvalifikationer).²⁷

EFG er langt fra en masseuddannelse. Dels var den fra starten adgangs-begrænset, dels har den økonomiske krise skåret voldsomt ned på antallet af praktikpladser. Til gengæld er antallet af specialarbejderskoler og deres kapacitet vokset stærkt i samme periode. EFG-lærlinge har desuden oplevet at få frataget lønnen på basisåret, hvilket selvfølgelig også virker som en adgangsbegrænsning.

Borgerskabets perspektiv for alle de 16-19-årige er ganske enkelt håbløst. Massearbejdsløsheden og den almindelige adgangsbegrænsning til alle uddannelser for denne aldersgruppe (undt. til gymnasiet) betyder, at den såkaldte "restgruppe", dvs. dem der aldrig får en uddannelse eller et arbejde vokser i uhyggelig grad. Der er en slags ironi i den kendsgerning, at "erhvervsvejledningen" til folkeskolens afgangsklasser favoriserer de "faglige uddannelser" frem for gymnasiet, når man ved, at døren til uddannelsessystemet som sådan efterhånden lukkes for stadig flere unge.

c) De videregående uddannelser.

Den enorme tilgang til de videregående uddannelser startede længe før, den reaktionære "uddannelsesplanlægning" begyndte at virke. Så meget desto vanskeligere blev det fra slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne for borgerskabet at forandre de meget traditionsbundne højere læreanstalter, ikke mindst universiteterne. VKR-regerings²⁸ Perspektivplan og de efterfølgende socialdemokratiske klassesamarbejdsregeringers planer er i løbet af 70'erne blevet mødt med voldsomme reaktioner fra såvel underviserne som de studerende.

²⁷ Indførelsen af den **Erhvervsfaglige Grunduddannelse** (EFG) i 1977 blev af nogle kritikere set som en form for dequalificering, fordi den flyttede en del af den faglige oplæring fra det traditionelle håndværk og mesterlærens dybdegående specialisering til et bredere, skolebaseret basisår. Kritikernes synspunkt var: Mindre specialisering: Overgangen fra mange specifikke fag til brede hovederhvervsområder betød, at mesterlærens dybe faglighed blev udfordret. Procesafhængige kvalifikationer: Teoretisk kritik så skoledelen som en generel tilpasning til industriens krav frem for ægte håndværksstoltshed. Afstand til praksis: At det første år foregik på skole i stedet for direkte i produktionen, blev set som et tab af reelt håndelag. Al.

²⁸ **VKR-regeringen** sad fra 1968 til 1971 og bestod af Det Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti og Venstre.

Til gengæld forstod borgerskabet og reformisterne, at det var nødvendigt at kanalisere modstanden over i ufarlige baner, idet man udnyttede de småborgerlige illusioner om "medindflydelse" og muligheden for at skabe et uddannelsessystem til gavn for arbejderklassens interesser uden at bryde med borgerskabet og dets stat. Vedtagelsen af Styrelsesloven i 1970 betød en integration af de faglige organisationer i den borgerlige stat. Den betød, at de studerende skulle tage medansvar for en reaktionær uddannelsespolitik og senere sparediktaterne. Illusionerne om muligheden for at bremse reaktionære foranstaltninger inden for rammerne af Styrelsesloven er gjort fuldstændigt til skamme. For så vidt det kan være nødvendigt, har de forskellige regeringer blot omgået denne til tider "besværlige" Styrelseslov. Et af de tydeligste eksempler herpå var indsættelsen af embedsmandsdiktaturet på Roskilde Universitetscenter.

Inden for selve forvaltningen sker der en kraftig centralisering og udbygning, som i 1974 giver sig udslag i oprettelsen af Direktoratet for de videregående uddannelser. 70'erne blev brugt til at opbygge instrumenterne til den kommende ødelæggelse og forringelse af de videregående uddannelser i 80'erne.

Det voldsomme brud med den traditionelle universitetsuddannelse sker med VKR-regeringens oprettelse af RUC (1971) og den socialdemokratiske regerings igangsættelse af AUC (1974). Disse "centre" blev af studenterbevægelsens ledelse, arbejderbevægelsens top og borgerskabet besunget i fælles kor. Sandheden er imidlertid, at de repræsenterede en forringelse i forhold til de gamle universiteter. Studietiden blev afkortet; i tværfaglighedens navn blev fagenes indhold udhulet og projektarbejdet satte autodidaktikken i højsædet.²⁹ Og – mens der endnu var råd – blev der gjort udstrakt brug af undervisningsassistenter og deltidslærere til skade for oprettelsen af flere stillinger med fastansatte lærere med forskningspligt og -ret. Det sidste gælder også for de traditionelle universiteter.

På alle universiteter oprettedes et hav af nye fag, institutioner, "videnskaber". Hver gang der opstod "nye samfundsmæssige" behov, f.eks. data-

²⁹ **Autodidaktik** betyder selv læring. Det, at en person lærer nye ting på egen hånd uden en lærer.

logi, psyko-sociotekniske fag³⁰ som sociologi. Sprogpsykologi, arbejdsmiljøuddannelser, forvaltningsmæssige uddannelser, medieuddannelser osv. Kort sagt fag ofte direkte oprettet efter arbejdsgivernes behov (statslige eller private).

Mens der på andre videregående uddannelser (tandlægehøjskolen, biblioteksskoler, socialrådgiveruddannelser, ingeniøruddannelser osv.) hele tiden har været adgangsbegrænsning, benyttes den økonomiske verdenskrise til i 1977 at indføre generel adgangsbegrænsning til alle universiteter. Så følger sparediktaterne slag på slag.

Indførelsen af den såkaldte "budgetreform" fra 1978 forøger departementernes og undervisningsministerens magtbeføjelser over for de enkelte uddannelsessteders "styrende organer", som derfor i virkeligheden får et tungere medansvar for den efterfølgende nedskæringsbølge. Hvad denne "medindflydelse" egentlig betyder fremgår f.eks. af følgende uddrag fra *Magisterbladet DM*. Nr. 17., den 5. september 1982:

"Som svar på henvendelser fra bl.a. Københavns Universitet har Direktoratet for de videregående uddannelser udsendt et brev til de højere uddannelsesinstitutioner, som har vakt en vis opsigt.

Brevet drejer sig om fyringskriterier og om universiteternes selvbestemmelse i dette spørgsmål, men der er faktisk ingen grund til panik: Ministeriet erkender, at institutionerne ifølge Styrelsesloven har ret til at fastlægge afskedigelseskriterier."

Og i samme artikel er et citat fra Dansk Magisterforenings næstformand, Roy-Poulsen:

"Både ledelsen og ansatte er overbeviste om, at kriterierne "sidst ansat – først fyret" er de mindst skadelige. Beslutningen er truffet i enstemmighed i samarbejdsudvalget, og hvis bare ét medlem af udvalget mener, at beslutningen er forkert, kan aftalen opsiges med to måneders varsel.

Institutionerne lever netop op til det ansvar, de ifølge Styrelsesloven har, ved at vælge nogle kriterier, der gør mindst mulig skade på lang sigt."

³⁰ **Psyko-sociotekniske fag** (ofte omtalt som sociotekniske systemer eller psykosocialt arbejdsmiljø) er fagområder, der undersøger samspillet mellem mennesket (psykiske og sociale faktorer) og teknologi eller organisationer (tekniske og strukturelle systemer) på en arbejdsplads. Al.

Nedskæringspolitikkenes gennemførelse afhænger altså fuldt og helt af fagforeningsledelsens accept og aktive støtte. Det er netop det, som både på kort og "på lang sigt" gør mest muligt skade for såvel ansatte som de studerende!

"Budgetreformen" har som mål at adskille lærernes ret til forskning og pligt til undervisning og muliggøre en total afskaffelse af det universitets-system og videregående uddannelsessystem, vi kender i dag. Angrebet på RUC i 1980/81 var det første forsøg, idet undervisningsministeren krævede nedlæggelse af en lang række traditionelle gymnasiefag til fordel for "merkantile og tekniske" uddannelser. De skal bestå af korte moduler; kort sagt et "universitet", der fungerer som akademiske specialarbejderskoler. Dette angreb har imidlertid mødt så bred modstand, at det blev taget af bordet "til videre behandling".

Men nedskæringerne gik igennem. Med "budgetreformen" i hånden indgår socialdemokratiet et "påskeforlig" i 1981 med de borgerlige for at iværksætte den mest brutale sparekampagne hidtil. "Påskeforliget" betyder fyringer af først og fremmest deltidslærere, adgangsbegrænsningen strammes og endelig gennemfører undervisningsministeren i samarbejde med gymnasielærernes og de studenternes faglige organisationer en forkortelse af pædagogikumtiden for undervisningen af de kommende gymnasielærere.

De studerende mærker en kraftig forringelse af levevilkårene efter, at statslånene til uddannelsessøgende erstattes med statsgaranterede banklån i 1975. De astronomiske rentetilskrivninger til disse lån, som de studerende under massearbejdsløsheden tvinges til at tage, er det mest effektive middel til adgangsbegrænsning til de videregående uddannelser.

Kan skolen "reddes"?

Ud fra det, vi har vist ovenfor, kan vi fastslå – i overensstemmelse med Lenins karakterisering af imperialismens epoke –, at borgerskabet ikke længere er i stand til at frembringe progressive reformer. Alle reformforsøg fra de borgerlige regerings side har nødvendigvis et reaktionært indhold. Ligeledes skal det fastslås, at kun gennem proletariatets magtover-

tagelse, vil skolen blive en virkelig polyteknisk³¹ skole, der vil bidrage til at ophæve splittelsen mellem håndens og åndens arbejde takket være en materialistisk videnskabelig undervisning. Ethvert forsøg på at forandre skolen uden at rejse spørgsmålet om en revolutionær omstyrtelse af den borgerlige stat, er idealistisk og dermed reaktionært. Det fører blot til en skole for "erhvervslivet" (eller arbejdsløshedslivet) og ikke for livet.

"Vil det sige, at vi intet kan gøre inden revolutionen"

Nej, tværtimod. Men vi tror ikke og spreder heller ikke – som socialdemokraterne, stalinisterne og centristerne – illusioner om, at skolen kan "reddes" uden at bekæmpe klassesamfundet og uden at omstyrte det. Vi har overhovedet ingen illusioner i den retning. Hvis spørgsmålet for ungdommen og det store flertal af befolkningen er, at det skal være proletariatet i stedet for borgerskabet, der skal ødelægge den nuværende klasse-skole, så indebærer det også spørgsmålet: Hvordan?

"IV. Internationale forkaster ikke programmet med de gamle 'minimumskrav' for så vidt som disse har bevaret i det mindste en del af deres livskraft. Den forsvarede utrætteligt arbejdernes demokratiske rettigheder og sociale erobringer. Men den udfører dette daglige arbejde inden for rammerne af et korrekt og realistisk, dvs. revolutionært perspektiv. For så vidt som massernes gamle, partielle 'minimumskrav' kolliderer med de destruktive og nedværdigende tendenser i den dekadente kapitalisme – og det sker uafsladeligt – fremsætter IV. Internationale et system af overgangskrav, hvis kerne består i, at de stadigt mere åbenlyst og afgørende vil blive rettet imod selve det borgerlige regimes fundament." (L. Trotskij: "Overgangsprogrammet", side 15. København 1976.)

"Konservativ" eller reaktionær

De borgerlige angreb på den aktuelle skole (der som sagt er ganske utilfredsstillende for proletariatet), retter sig i virkeligheden imod den fremtidige generation, vores ungdom, vores fremtid og samtidig imod menneskehedens hidtil opnåede kultur i form af de institutioner, der viderebrin-

³¹ **Polyteknisk** betyder i marxistisk forstand især kendskab til alle vigtigste produktionsprocesser; forening af åndelig opdragelse, gymnastik og praktisk, produktivt arbejde samt ophævelsen af opdelingen mellem fysisk og intellektuelt arbejde. AI.

ger den til de næste generationer. Over for disse angreb har proletariatet pligt til og er nødt til at vise sig "konservativ". Kun hvis man ikke forstår betydningen af imperialismens karakter, kan man tro, at begrebet "konservativ" betyder det samme som reaktionær. Det fremgår f.eks. tydeligt af følgende citat fra dagbladet *Informations* leder, der forsvarer nedlæggelsen af studenterkurserne:

"Denne sortering, som bl.a. finder sted i uddannelsessystemet, har de borgerlige partier naturligvis ingen interesse i at ændre, da de derved vil være med til at sætte spørgsmålstegn ved hele den kapitalistiske produktionsmåde. Derfor forsvarer de også studenterkurserne. Gymnasielærerne gør det af indlysende grunde. Venstrefløjen gør det for at forhindre nedskæringer og for at fastholde mangfoldigheden i uddannelsestilbuddene, men spørgsmålet er, om deres forsvar for studenterkurserne ikke dybest set er reaktionær." (*Information*, den 15. oktober 1980, side 10).

Ligesom proletariatet bliver nødt til at påtage sig forsvaret af miljøet, kulturen, sundheden og forskningen, skal det påtage sig forsvaret af skolen imod den reaktionære imperialismes barbari.

Uddannelsesinstitutionerne har desuden af mange grunde en særlig betydning i klassekampen. Undervisningssektoren udgør et hængsel mellem ungdommen og proletariatet. Gennem de uddannelsessøgendes, lærernes, det teknisk/administrative personales og forældrenes fagforeningsorganisering er det muligt for dem at træde i indbyrdes forbindelse med det formål at forsvare fælles interesser. Gennem kontakten mellem forældre, elever og undervisere viser der sig en særlig mulighed for at udvikle en enhedsfront i forbindelse med trotskisternes mål, nemlig opbygningen af det uundværlige revolutionære parti.

De faglige organisationer i skolen

Der findes i dag ikke nogen færdigt udviklede fagforeninger (i traditionel forstand) for lærerne og de uddannelsessøgende. Den faglige organisering i skolen har været præget af løst sammenhængende "interesseorganisationer", der kun i et vist omfang har taget sig af "fagforeningsmæssige" spørgsmål. Og blandt disse er de uddannelsessøgendes organisationer

(DSF, DGS, LAK, LOE osv.³²) de mindst udviklede og mest "ideologisk" prægede.

Gennem deres stilling som lønarbejdere har lærerne derimod altid forsøgt at finde frem til en fagforeningsorganisering (i dag i form af DM, GL, FTF osv.)³³. At der både for de studerende og lærerne er tale om uudviklede fagforeninger afspejles af disse organisationers indre struktur. Den er opbygget af organer, hvis kompetencer enten er uklare eller uden indbyrdes sammenhæng. Nogle af lærernes organisationer indgår desuden i Akademikernes Centralorganisation (hvor også de såkaldte "liberale erhverv" er organiseret), mens folkeskolelærerne f.eks. står uden for.³⁴

Alt dette formindsker de faglige organisationers sammenhængskraft og forhindrer dem i at imødegå den centraliserede arbejdsgivers (staten) angreb som centraliserede organisationer.

Men økonomiske kriser har imidlertid gjort det til et påtrængende spørgsmål for underviserne såvel som for de uddannelsessøgende at opbygge deres organisationer til egentlige fagforeninger. Ved overenskomsten i 1981 gjorde gymnasielærerne den erfaring, efter at de massivt men forgæves havde nedstemt mæglingforslaget, at det f.eks. er nødvendigt at opbygge en stærk strejkekasse.

Ofte hører man fra den såkaldte venstrefløj, at den mangelfulde organisering skyldes lærernes "lave bevidsthed", eller at de er underlagt "den borgerlige ideologi" osv. Det er fuldstændigt forkert. Alle præges som enkeltindivider i det kapitalistiske samfund af den borgerlige ideologi. Men det forhindrer som bekendt ikke, at dem, der er underlagt lønarbejdets betingelser (heriblandt lærerne), kan organisere sig i fagforeninger. Den aktuelle organisering af lærerne er selvfølgelig præget af tjenestemandssystemet³⁵, som har vanskeliggjort opbygningen af fagforeninger gennem

³² **DSF** (Danske Studerendes Fællesråd), **DGS** (Danske Gymnasieelevers Sammenslutning), **LAK** (Landssammenslutningen af Kursusstuderende – nedlagt 2006), **LOE** (Landsorganisationen af Elever).

³³ **DM** (Dansk Magisterforening), **GL** (Gymnasieskolernes Lærerforening), **FTF** (Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd).

³⁴ I Frankrig er universitetslærerne, gymnasielærerne og folkeskolelærerne organiseret i samme organisation på fransk **SNESUP-FSU** (Syndicat National de l'Enseignement Supérieur – Fédération Syndicale Unitaire); på dansk (Fagforeningsføderationen for Enhed).

³⁵ I "Lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken af juni 1969" hedder det bl.a.: "Tjenestemænd udnævnes enten af kongen eller af vedkommende minister, der dog ved bekendtgørelse helt eller delvist kan overlade udnævnelsen til andre."

klassekampens direkte erfaringer. For tjenestemandsansatte er det forbudt at strejke! Til gengæld herfor har denne ordning givet visse "fordele" i løn- og arbejdsvilkår. På den måde forsøgte borgerskabet at skaffe ro i skolen. Men det er kun muligt i en periode takket være lærerorganisationernes ledelser og deres classesamarbejdspolitik.

Sparediktaterne og det voksende antal overenskomstsansatte undervisere har imidlertid fuldstændigt udhulet tjenestemandsbegrebet og afsløret dets reaktionære indhold og konsekvenser for lærerne. Problemet er ikke "manglende erfaringer" i kampen imod borgerskabets angreb på skolen. De kan indhentes i løbet af klassekampen. Nej, både for de studerendes og lærernes organisationer er der tale om en **ledelseskris**e. Ingen af disse organisationer er demokratiske og uafhængige, fordi de kontrolleres af de stalinistiske og reformistiske bureaukratiske apparater ved hjælp af splittelsespolitikken, dvs. classesamarbejdspolitikken. Det er ved hjælp af disse ledelser, at borgerskabet fik bundet organisationerne til de såkaldte arbejdsretslige regler og sammenkædningsregler ved afstemninger, der som omtalt ovenfor påtvang bl.a. gymnasielærerne en reaktionær overenskomst. Det samme gælder for DSF, hvis ledelse fører en permanent kapitulationspolitik og f.eks. uden sværds slag har accepteret forringelserne af pædagogikum sammen med ledelsen af GL, der ovenikøbet udråbte disse forringelser til en sejr!

Kampen for opbygningen af de nuværende organisationer i skolen til virkelige fagforeninger kan kun foregå som en kamp imod de nuværende ledelsers classesamarbejdspolitik. Og det gør opgaven dobbelt vanskeligt.

Intellektuelle og studenter i klassekampen

Nogle vil måske indvende: "Lærerne kan organisere virkelige fagforeninger, men ikke de uddannelsessøgende, studenterne og de højt betalte intellektuelle."

Den tjenestemandsansattes pligter er beskrevet med et sæt af særlige regler, der kræver loyalitet overfor staten (tavshedspligt, "tillidsforhold", osv.). Systemet blev direkte truet af strejker blandt offentligt ansatte i forbindelse med overenskomstsituationen, hvor den almindelige voldgiftsret ikke var tilstrækkelig til at holde ro. Derfor blev der i 1981 oprettet en særlig tjenestemandsr

For det store flertal af de uddannelsessøgende gælder det, – især selvfølgelig i de faglige uddannelser – at de ender som almindelige lønarbejdere.

Men også inden for de videregående uddannelser er dette tilfældet. Hvis vi undersøger studenternes fremtid som kommende intellektuelle arbejdere, ser vi, at nogle af dem vil blive beskæftiget med snylterfunktioner, der er karakteristiske for den kapitalistiske produktionsmåde (hæren, politi, justitsapparatet, den politiske og administrative forvaltning osv.) Andre – og det er det store flertal – går direkte ind i produktionsprocessen og bliver på samme måde som arbejderen underlagt merarbejdets betingelser (det gælder for mange af de ”privilegerede” teknikere, programmører og endda analytikere), eller de ansættes i offentlige institutioner i sundheds-, social- eller undervisningssektoren under tilsvarende betingelser. Andre igen vil glide ud i den industrielle reservearmé, hvor de efterhånden vil miste deres kvalifikationer. En lille del af de intellektuelle vil komme på kapitalens lukrative lønningsliste.

Som sagt vil det store flertal blive en del af arbejderklassen, også selv om de sælger deres arbejdskraft dyrere end de fleste arbejdere (hvilket ofte kan forklares med deres længere uddannelsestid).

Som en del af arbejderklassen vil de færdiguddannede intellektuelle blive underlagt kapitalen. De tilhører ikke sig selv. De kontrollerer ikke deres produkt mere end håndens arbejde. Deres arbejde vender sig imod dem selv. Som lønarbejdere (og uanset ”ideologi”) har de ingen andre interesser end proletariats.

I kampen for proletariats interesser udgør studenterne derfor en bro, et vigtigt forbindelsesled mellem de intellektuelle og arbejderklassen. Studenterne mærker først kapitalismens tiltagende opsplittning af det intellektuelle arbejde, og derfor udtrykker de den heftigste modstand imod det afhængighedsforhold, som den intellektuelle arbejder påtvinges af kapitalen. Netop fordi studenterne ikke direkte indgår i produktionen eller deltager i lønarbejde (dvs. at de ikke tilhører en samfundsklasse), kan deres modstand imod underkastelsen under kapitalen lettere finde et udtryk:

”I modsætning til den unge arbejder (...) opfylder studenten på ingen måde en samfundsmæssig funktion, føler ingen umiddelbar afhængighed

af kapital eller stat, er overhovedet ikke bundet af forpligtelser og er – i det mindste objektivt, hvis ikke subjektivt – fri i erkendelse af det gode og det onde.”³⁶ (L. Trotskij: ”De intellektuelle og socialismen”).)

Siden sidste verdenskrig oplevede man en kraftig forøgelse af studenternes kampe. Studenterungdommens eksplosive indgriben i klassekampen i 60’erne og 70’erne (med alle illusioner i behold) for at sikre sin fremtid kan forklares som en reaktion på imperialismens fornyede generalangreb på kulturen.

I dag forandrer kapitalismen i imperialismens epoke på en radikal måde de intellektuelles og studenternes eksistensbetingelser. Som reaktion over hele linjen sønderslår imperialismen ubønhørligt de intellektuelle arbejderes højtbesungne ”uafhængighed”.

Den rådende kapitalisme tvinger studenterne som småborgerligt undertrykt lag til at gå imod den borgerlige stat (selv med deres småborgerlige illusioner i behold). I denne kamp må de befri sig for den småborgerlige venstreradikale ideologi, der præger deres miljø, og overbevise sig om, at de ikke har anden fremtid end inden for proletariats lejr.

I deres bevægelse imod kapitalen og på grundlag af deres kamperfaringer forsøger de at tilslutte sig arbejderklassen. Men de traditionelle stalinistiske og reformistiske ledelser i arbejderbevægelsen, der nægter at føre kampen for den proletariske revolution, forstærker og nærer studenternes illusioner, som organisatorisk udtrykker sig i form af den splittende venstreradikalisme.

Trotskisterne afviser, at studenterne kan spille en rolle som ”avantgarde” i klassekampen, således som f.eks. revisionisten Ernest Mandel³⁷ har gjort sig til talsmand for. Alene proletariatet, der i dag bag sig forener alle undertrykte lag, kan i kraft af sin placering i produktionsprocessen befri menneskeheden fra udbytning. Studenterungdommens kamp kan kun spille en progressiv rolle, hvis den foregår under proletariats hegemoni. Under den forudsætning er det til gengæld en vigtig rolle.

³⁶ Leo Trotskij: ”Die Intellektuellen und der Sozialismus” (1910).
<https://www.marxists.org/deutsch/archiv/trotsky/1910/xx/intellekt.htm>

³⁷ **Ernest Mandel** (1923-1995): Belgisk økonom og leder af det revisionistiske ”Fjerde Internationale Forenede Sekretariat”. Wikipedia.

Universiteterne og uddannelsessystemet som sådan eksisterer ikke uden for klassekampen. Først og fremmest kæmper trotskisterne på universitetet og i gymnasiet for, at de studerende i kampen til forsvar for deres egne interesser organiserer sig politisk sammen med arbejderungdommen i den revolutionære ungdomsorganisation, hvis program nødvendigvis også omfatter opbygningen af studenterfagforeninger på den bredeste enhed og på basis af de mest nødvendige krav. Studenterne kan tilslutte sig proletariats kamp ved selv at opbygge deres egen uafhængige og demokratiske fagforening.

Klassekampsstrømninger i fagforeningerne

Arbejderenhedsfrontstrategien kræver, at vi bekæmper de borgerlige og småborgerlige ledelser i fagforeningerne uden at bekæmpe organisationerne som sådan. Dermed har vi som revolutionære en særlig holdning til arbejdet i fagforeningerne.

Vores første påstand er, at fagforeningsarbejdet altid skal underordnes det **politiske** perspektiv for proletariats magtovertagelse, dvs. underordnes under proletariats hegemoni.

Det er ikke mindst vigtigt for studentermiljøet, f.eks. i forbindelse med kampen imod de fremherskende såkaldte "marxistiske" ideologiske retninger på universiteterne (Althusser³⁸, "kapitallogikken"³⁹ osv.). der har ét tilfælles, nemlig at de reviderer marxismen.

Vores anden påstand er, at man altid skal rette sig efter spørgsmålet om staten. Det er ikke nogen særlig vanskelig opgave på grund af de særlige forhold mellem staten som arbejdsgiver og ansvarlig for den samfundsmæssige uddannelse af de kommende generationer.

Vores tredje påstand er – i overensstemmelse med en rigtig forståelse af Trotskijs analyse af fagforeningerne i imperialismens forfaldsepoke –, at kun trotskisterne sammen med avantgarden, som de samler omkring sig, vil være i stand til at bevare fagforeningernes særlige egenskaber overfor arbejderklassens fjende: borgerskabet.

³⁸ **Louis Pierre Althusser** (1918-1990): Algerisk-født fransk filosof.

³⁹ **Kapitallogikken** er en "marxistisk" retning fra 1970'erne, der forklarer samfundsudviklingen ud fra kapitalens blinde love og mekanismer, der automatisk fører til kapitalismens overgang til socialismen.

Af disse særlige egenskaber kan man nævne: 1) at fagforeningerne – uanset ledelse – udgør en objektiv materialisering af arbejderklassens uafhængighed som klasse, 2) en materialisering af arbejderklassens bredeste og minimale enhed, 3) og som de historiske erfaringer viser, at fagforeningerne i første omgang udgør et umiddelbart og uerstatteligt redskab i arbejderens øjne, når den borgerlige krise åbner sig som en revolutionær krise.

Vores revolutionære fagforeningsintervention begrænser sig ikke blot til at konstatere, hvordan de faglige organisationer er i dag, og påvise hvordan de burde fungere; men består først og fremmest i at arbejde for at **organisere** de nødvendige instrumenter til at forandre dem.

Også her viser de konkrete erfaringer, hvilke instrumenter der skal tages i brug, idet man kan se, hvad der i forvejen foregår i organisationerne. Her vil vi henvise til et eksempel, nemlig den venstreorienterede medlemsopbakning om gruppen "de 33"⁴⁰, som oppositionen i gymnasielærernes fagforening kaldte sig i begyndelsen. Denne opbakning peger på et presserende behov for en **klassekampsstrømning** i organisationen, uanset at "de 33" var en idealistisk gruppe. Medlemmerne bag "oppositionen" lagde et andet indhold i "de 33" end dens venstreradikale initiativtagere.

Vi tager vort udgangspunkt i denne medlemsopbakning og ikke i en ideologisk kritik af uddannelsessystemets "pseudokrise" (hvor man i stedet burde tale om borgerskabets krise). I stedet for at danne en "opposition" med et sådant ideologisk og idealistisk grundlag arbejder vi for en **klassekampsstrømning** som redskab for venstredrejningen blandt lærerne og de studerende i deres faglige organisationer.

Klassekampsstrømningen bygges omkring to hovedakser og spørgsmål:

- **fagforeningsuafhængighed** af regering, stat og partier. Fagforeningen skal være medlemmernes ejendom, der ifølge sin natur skal fungere til gavn for medlemmernes uafhængige interesser.

⁴⁰ Den nævnte opposition i Gymnasieskolernes Lærerforening (GL) udsprang af en gruppe kendt som **de 33 lærere**. (...) Kernen bestod af en gruppe på 33 lærere, der ønskede at ændre linjen i fagforeningen. De ville fremme stærkere samarbejde og solidaritet blandt lærerne. Grupperingen kunne samle op mod 200 til 300 lærere til store formøder, før GL afholdt deres officielle møder. Al. Gruppen offentliggjorde sin platform i august 1978. Kilde: Information, den 10. april 2004: "Fortidens sønner".
<https://www.information.dk/2004/04/fortidens-soenner>

- **fagforeningsdemokrati** som en nødvendig forudsætning for at disse igen kan blive medlemmernes fælles redskab i stedet for som nu, hvor organisationerne er eksproprierede af den aktuelle ledelse.

Klassekampsstrømningen må i forhold til kravene, rejst af medlemmerne, nødvendigvis pege på **midlerne** til at opnå disse krav. Midlerne er en betingelse for seriøst at kunne stille kravene over for arbejdsgiveren; og de er ganske enkle, idet de krystalliseres igennem **enhedsfronten**. Kun hvis fagforeningen går til kamp med enhedsfronten som nødvendigt middel for at kunne stille de opnåelige krav og gennemtvinge dem, dvs. kun hvis fagforeningen kommer til at fungere i overensstemmelse med sin natur, kan dens egenskaber forsvares.

Alene gennem kampen om disse to akser kan den nødvendige opbakning samles blandt medlemmerne for at forandre de aktuelle faglige organisationer.

Mulighederne for fælles kamp i skolen

Behovet for fælles kamp; for enhedsfronten inden for skolen fremgår tydeligt af erfaringerne fra de seneste år. Det kommer også klart til udtryk i de faglige organisationers egne udtalelser (ikke praksis), skønt de ofte er tvetydige. I kongresudtalelserne fra Landssammenslutningen af Kursusstuderende i november 1981 kan man bl.a. læse: *"Kun gennem enhed med andre kræfter, der har fælles interesser med os, vil en kamp mod nedskæringspolitikken kunne føres."*

Lad os f.eks. tage parolen om "nedsættelse af klassekvotienten", som er et af de væsentligste krav i skolen. Men dette krav er ikke blevet rejst i forhold til **alle** direkte og indirekte berørte og interesserede, eleverne, lærerne og forældrene.

Det er ikke vanskeligt at vise, at studerende både mht. deres adgangsmuligheder til universiteterne og håbet om en fremtidig ansættelse som undervisere er direkte interesserede i dette krav. På samme måde ønsker forældrene selvfølgelig en bedre uddannelse og undervisning for deres børn og de fremtidige generationer, for ikke at tale om skoleelevernes direkte interesse. Når man ved, at der er næsten et tusind arbejdsløse aka-

demikere, er det nemt at se mulighederne i kravet om "kvotientnedsættelse" i kampen mod arbejdsløsheden.

Denne forbindelse kan også vises på en anden måde. Når folkeskolens lærere kræver nedsættelse af deres reelle arbejdstid, og eleverne kæmper imod milliardbesparelserne, så er det et udtryk for, at undervisningen er blevet forringet. Det er klart, at gymnasielærerne berøres af forholdene i folkeskolen pga. elevernes sænkede kvalifikationsniveau ved adgangen til gymnasiet. Dermed er der mulighed for fælles kamp imod nedskæringerne og deres følger.

På samme måde kan man behandle spørgsmålet om uddannelsesløn, som både undervisere, de uddannelsessøgende og forældrene er interesserede i. Kun gennem den fælles kamp kan disse parter organisationer true regeringen som arbejdsgiver.

I disse år kommer der mange krav fra eleverne, forældrene og lærerne vendt imod sparediktater og forringelser. Det vi som revolutionære skal satse på, er de **politiske forudsætninger for kravenes gennemførelse**, nemlig enheden mellem alle de berørte organisationer; en enhed der alene kan mobilisere alle organisationernes medlemmer og dermed udgøre et grundlag for en ændring af styrkeforholdet til skade for staten. Kun på den måde kan kravene rejses realistisk i forhold til de aktuelle behov.

Klassekampsstrømningen i de faglige organisationer skal kræve af lederne, at de gør en indsats for at forene alle interesserede og berørte parter gennem organisationernes enhedsfront. Det vil sige, at vi ikke spilder tid i en håbløse og splittende ideologiske diskussion om, hvilke "reformer" eller "strukturer", der skulle gennemføres uden at true den herskende klasse. Vi afviser de sekteriske ideologiske betingelser, som bl.a. den såkaldte venstrefløj opstiller for enhedsfronten.

De konkrete muligheder og veje, vi peger på, er f.eks. kampen for en national konference til forsvar for skolen som udtryk for realiseringen af enhedsfronten inden for denne sektor (folkeskolelærerne, universitets- og gymnasielærerne, gymnasieeleverne, EFG-lærlingene osv.) GL's ledelse (eller de andre: DGS for gymnasieeleverne, DSF for studenterne osv.) skulle foreslå de øvrige organisationers ledelser at organisere denne konference

og opfordre alle arbejderpartier og fagbevægelsen generelt til at deltage og støtte den.

Magtspørgsmålet og uddannelserne

Uddannelsessystemets meget omtalte "fallit" er blot resultatet af den døende kapitalismes forsøg på at ødelægge et nu alt for dyrt uddannelsessystem, der forhindrer den i at få en billigere arbejdskraft. Således erklærede Gerda Møller fra Det Konservative Folkeparti under en Folketingsdebat:

"Vi er stærkt indstillede på at hjælpe flest mulig unge ind i en uddannelse, der svarer til jobbets krav. Samfundet har ikke råd til, at en masse unge overkvalificerer sig selv til jobbet." (Danmarks Amtsråd nr. 21, november 1979.)

Kapitalens ønske om at underordne skolen under "erhvervslivets" behov kan ikke udtrykkes bedre. At disse forsøg har skabt farlige illusioner ikke mindst hos vores lærerkolleger, der har den bedst mulige placering for at kunne iagttage en desperat ungdom, er en anden ting. Det er kun følgen af, at fagforeningerne og arbejderpartierne ikke har åbnet en eneste dør og foreslået den eneste konkret og realistisk vej til en virkelig og endelig løsning af uddannelsessystemets problemer til fordel for befolkningsflertallet. Her er der tale om en enhed af ledelserne, der underordner sig under kapitalens behov imod arbejderklassens historiske interesser, fordi de ikke vil medvirke til at omstyrte det nuværende kapitalistiske samfund.

Her adskiller trotskisterne sig fra alle andre strømninger, idet vi på en propagandistisk måde sammenkæder problematikken om opstilling af kravene og regeringsspørgsmålet.

Trotsky behandlede dette spørgsmål, da han i 30'erne kritiserede de franske stalinisters politik:

"Formuleringen af de umiddelbare krav gives (i Det Franske Kommunistpartis plan, m.t.) i vage generelle vendinger: "mod lønnedsættelser, for bedre social sikring, for kollektive forhandlinger, "imod inflation" osv. Der siges intet om den karakter, som kampen for disse krav kan og skal have under den nuværende sociale krises betingelser. Imidlertid ved enhver arbejder, at med to millioner delvist eller helt arbejdsløse er en almindelig

fagforeningskamp for kollektive forhandlinger utopisk. Under de nuværende forhold må vi knække kapitalisternes vilje for at tvinge dem til at give vigtige indrømmelser; dette kan kun gøres gennem en revolutionær offensiv. Men en revolutionær offensiv, der sætter klasse imod klasse, kan ikke udvikles udelukkende under paroler for økonomiske delkrav. Vi har her en ond cirkel. Dette er hovedårsagen til enhedsfrontens stagnation.

Den generelle marxistiske tese, at sociale reformer kun er biprodukter af den revolutionære kamp, har i kapitalismens nedgangsepoke den mest umiddelbare og brændende betydning. Kapitalisterne kan ikke give efter på noget punkt til arbejderne, hvis de ikke trues af faren for at miste alt.

Men selv de største "indrømmelser", som den moderne kapitalisme (der selv befinder sig i en blindgyde) er i stand til at give, er fuldstændig ubetydelige i sammenligning med massernes elendighed og dybden af den sociale krise. Derfor må det mest presserende af alle krav være nationalisering (socialisering) af produktionsmidlerne. Men er dette krav ikke uopnåeligt under bourgeoisiets styre? Helt sikkert! Derfor er det nødvendigt at erobre magten." (L. Trotsky: "Whither France?", Merit Publishers 1968, side 62.)

Foran organisationernes medlemmer foreslår trotskisterne i agitatorisk form deres ledelser forskellige midler til mobilisering for at bevise, at det ikke kun er ønskeligt at sammenkæde regeringsspørgsmålet med kravene, men at det også er muligt.

Kun hvis kampen for enhedsfronten gives et realistisk perspektiv, dvs. forbindes med kravet om, at den eksisterende ledelse af arbejderbevægelsen bryder med borgerskabet og griber magten på et antikapitalistisk program, vil det lykkes at samle en holdbar fælles front imod nedskæringerne i uddannelsessystemet. Hvilket konkret indhold agitationen for en arbejderregering skal have, afhænger helt og holdent af gennem hvilke(t) arbejderparti(er) proletariatet i dette land søger at udtrykke sit behov for klasseuafhængighed. I en situation med en regering, bestående af borgerlige partier, er trotskisternes parole:

VÆK MED DEN BORGERLIGE REGERING – LO SKAL ORGANISERE GENERALSTREJKE – SD OG SF SKAL HENTE ARBEJDERFLERTALLET!⁴¹

For så vidt som enhedsfronten kæmper for krav til gavn for ungdommen og arbejderklassen uden at stille spørgsmålet om magten, er det trotskisternes pligt og ret at søge at overbevise dens deltagere på grundlag af de fælles erfaringer om nødvendigheden af at rejse dette spørgsmål.

Enhedsfronten og det revolutionære parti

Nu står tilbage spørgsmålet om adskillelse af fagforeningslinjen og trotskisternes politik i sin helhed. Som sagt, den bedste måde hvorpå man kan fremme klassekampsstrømningen inden for fagforeningerne som den bredest mulige ramme (hvis eneste grænse er fagforeningernes egen), er ved at bevare vores egen politiske uafhængighed og fremlægge et samlet politisk svar.

Mens vi udvikler og igangsætter enhedskampen i hver eneste fagforening, foreslår vi samtidig de forskellige arbejderpartiers medlemmer såvel som ikke-partiorganiserede at danne en **enhedsfrontskomité til forsvaret for skolen**. Det forudsætter, at nødvendigheden af disse komitéer fremgår af erfaringen hos folk selv, der i første omgang vil have illusioner om ledelsens vilje til at gennemføre en sådan rigtig linje.

Som i forhold til klassekampsstrømningen stiller vi heller ikke noget ultimatum op over for disse komitéer i form af krav om enighed med vores samlede program. Det skyldes jo, at trotskisterne netop adskiller sig fra alle andre "venstrefløjsgrupper" og arbejderpartier, ved at vi ikke "konkurrerer" med dem, men derimod bestræber os på at samle dem! Samtidig skal det understreges, at vores hovedopgave består i at løse proletariats lederskabskrise i overensstemmelse med vores programs, "Overgangsprogrammets" formulering: "*Menneskehedens krise reduceres til det revolutionære lederskabs krise.*"

Hovedopgaven er altså at hjælpe masserne på vejen til deres egen frigørelse ved at overvinde denne ledelseskriser, dvs. ved at opbygge det revolutionære parti i Danmark som sektion af det genopbyggede IV. Interna-

⁴¹ Se note 1 nederst på side 5.

tionale. Netop af hensyn til den nødvendige rekruttering til det kommende revolutionære parti, vil vi ikke undlade at forklare, hvorfor trotskisterne er de eneste som organisation, der fremsætter den linje som vist ovenfor.

Kun på den måde kan vi overbevise folk om trotskismens gyldighed gennem deres egne erfaringer og dermed rekruttere og genopbygge IV. Internationale. Studenternes, elevernes, lærernes skæbne afgøres af proletariatets skæbne. IV. Internationalesprogram og genopbyggede organisation er det eneste bevidste og fuldstændige udtryk for klassekampens ubevidste bevægelse, dvs. verdensproletariatets kamp for frigørelse gennem den socialistiske verdensrevolution. I denne kamp har uddannelsesspørgsmålet en vigtig plads, der i IV. Internationales grundlæggelsesdokument fra 1938 indskrives sig således:

"Åbn skolerne og universiteterne!"

En af de nødvendige betingelser for menneskehedens fremskridt er, at store dele af arbejderklassens ungdom får adgang til kultur og videnskab. Bolsjevik-leninisterne fremsatte følgende krav:

*Åbn skolerne og universiteterne for alle unge, der er villige til at studere. Gratis uddannelse og støtte til arbejderne og bøndernes sønner og døtre."*⁴²

⁴² IV. INTERNATIONALES INTERNATIONALE UNGDOMSKONFERENCE, Lausanne, den 11. september 1938. <https://bolshevik.org/history/youth/Youth031938.html>